

הַלְבוּת פֶּסַח סִימָן תַּפַּח תַּפְּט

ביאורים ומוספים

1) 'מערבית' היינו פיוטים הנאמרים ביום טוב בברכות קריאת שמע של ערבית, ומנהג הגר"א (מעשה רב אוח קסב) וכן המנהג בארץ ישראל (לוח ארץ ישראל סובות) שלא לומר פיוטים אלו כלל, וכתב הכף החיים (סי' א) שכן הוא מנהג הספרדים שלא לאומרם כלל.

2) ובטעם הדבר שאין אומרים 'מערבית' בליל יום טוב שחל להיות בשבת [וכמו שכתב הרמ"א לעיל (סי' רעה סי"ב)], כתב לקמן (סי' תרמב סי' א) שכיון שאין הציבור רגילים לאומרם, יש לחוש שמא יטלו נרות כדי לאומרם מתוך הסידור, ובמשני' לעיל (סי' רעה סי' ז) הוסיף לבאר, שכיון שכל אחד קורא מתוך סידורו ואינו משגיח במה שעושה חברו, יש לחוש שמא יטא אפילו שהם קראים אותו עין.

[משנ"ב סי' ב]

זְקָנִים יְצַלְטוּ³⁷ וכו', כְּרִי שִׁתְקַנֵּם יוֹתֵר מִה שֶׁכְּתוּב "תְּמַיְמַח תְּהִינָה"⁴⁰.

3) ומיד אחר קדיש יתקבל, וכמו שכתב החק יעקב (סי' כ, הובאו דבריו להלן סי' מא) שכיון שאמר קדיש יתקבל נתיימה בכך התפילה, ומיד חל החיוב לספור ספירת העומר.

4) ומטעם זה, כתב הגר"מ טוקציינסקי (לוח ארץ ישראל ניסן) שגם אין לאחר תפילת ערבית במוצאי יום טוב ראשון של פסח, וכן לענין תפילת ערבית בליל יום טוב של שבתות שהוא היום המוט לספירת העומר, כתב המשני' לקמן (סי' תצד סי' א) שיש לאחזה עד צאת הכוכבים, כדי שיהיו ימי הספירה מיט יום 'תמימות'.

ודין 'תמימות' כתב בביה"ל להלן (סי' ר"ה סופר) שלשיטת הראשונים שאין ספירת יום אחד מעכבת את ספירת שאר הימים, הרי שדין זה נאמר על כל יום ויום מימי הספירה, ולכן יש להתחיל ולספור מבערב.

[משנ"ב סי' ג]

וְנִשְׂיָם יְצַבְדִּים³⁸ פְּטוּרוֹת מִמְצוּתָהּ, וְדַתִּי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁתִּקְנֶן בְּרַמָּא³⁹ וכו', מִיָּהּ, כְּבַר שְׁנָא עֲלֵיהּ חוֹבָה⁴¹, וְכַמְדָּמָה דְּבַקְדִּינִינֵנוּ לֹא נִקְדִּי נִשְׂי קָלָל לְסַפְרָה⁴² וכו', דְּעַל־קַל־פְּנִים לֹא יִבְרַכֵּהוּ, דְּהָא בְּרַמָּא יִטְעֵה בְּיוֹם אֶחָד⁴³, וְגַם עַל־פִּירֵי־אֵינִם יוֹדְעִים פְּרוּשׁ הַמְּלוּחֵהוּ⁴⁴.

5) ומי שחציו עבד וחציו בן חורין, כתב השו"ע לקמן (סי' תקפט סי' ה) לענין תקיעת שופר, שאינו יכול לתקוע לעצמו משום שצד עבד שבו לא יכול להוציא את צד בן חורין שבו ידי חובה, אלא צריך הוא לשמעת תקיעת שופר מבן חורין, ולפי זה הסתפק המנחת חינוך (מצוה שו) מה דינו לענין ספירת העומר לשיטת שלא יוצאים בספירת העומר על ידי אחר (להלן סי' ה), האם משום כך פטור הוא לגמרי מהמצוה או לא, ונשאר בצי"ע [וראה בספר מועדים חומנים (ח"א סי' א ד"ה ועיקר) שיש לחלק בין תקיעת שופר לבין ספירת העומר, וכעין יסוד דבריו מובא בצפנת פענח (פ"ב מהל' שופר הי"ג)], אמנם, לענין מצות הנחת תפילין, צידד המנחת חינוך (מצוה תכב) שחייב.

6) ושלא כדעת הרמב"ן (קידושין לה, א), שספירת העומר היא מצות עשה שאין הזמן גורמא [וביאור דבריו ראה בשו"ת אבני נזר (ארוח סי' שפז) ובדברי יחזקאל (סי' מה אות ד)].

וכל 'מצות עשה שהזמן גרמא', כתב לעיל (סי' ח סי' ג) שנשים פטורות ממנה אפילו מדרבנן, ומימי אם רצות לקיים את המצוה, כתב השו"ע לקמן (סי' תקפט סי' ה) לענין תקיעת שופר, שמותר להן לתקוע, וביאר המשני' שם (סי' ח) שאין בתקיעתן משום הילול יום טוב, שהרי גם מי שאינו מצווה ועושה יש לו שבר על קיום המצוה.

המשך במילואים עמוד 40

[משנ"ב סי' יב]

שְׂאִימָרוּ יוֹתֵן בְּרַכָּהּ [כו'י²²].

22) ואף שמבואר בדבריו שלהכריזו יותן ברכה לא כדא, מי"מ להכריזו 'מוריד הטל', כתב לעיל (סי' קיד סי' ג) שאפשר להכריז ואפילו בקול, ולא נחשב כממאנים במשמים, וביאר בזה הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל תשובה בשמו בסוף הספר), שלשון 'טל' הרי מזכירים גם בחוקף שאומרים יותן טל ומטר, ולכן גם בימות החמה אפשר להכריזו 'מוריד הטל'.

[משנ"ב סי' יג]

וְנִתְקַנֵּן לְמִרְ וְכו'י²³, וְכִדְעִבְדָּ אֶף אִם לֹא הִתְקִיר אוֹתָם קָלָל יִצְאָא²⁴, וְאִם טַעָה בְּמוֹסְפִין²⁵.

23) ולדעת השו"ע לקמן (סי' תקצא סי' ב) אין אומרים ביום טוב את פסוקי הקרבנות, וביאר דעתו במשני' שם (סי' ב), שרק בשבת וראש חודש אומרים את פסוקי הקרבנות, שכיון שרגיל בהם אין חשש שיטעה בהם, מה שאין כן ביום טוב.

ובחזרת השו"ע בברכת רצה קדם ונתהוונה נוהגים לומר ונתערב לפנך וכו', ובמחזור יטרי (תפילת יום כיפור) ובסידור בית יעקב (ליעביץ מוסף לשלש רגלים) כתבו שהשו"ע בלבד יתחום בו בברכה 'שאותך לבדך' וכו', ומשיך לאחר מכן 'מורידים וכו'. מאידך, בספר פאת השלחן (ארץ ישראל סי' ב אות ת, ובבית ישראל סי' כד) כתב שלא לתחום בו בברכה, אלא ימשיך השו"ע אחר כך 'ותחזינה' וכו', ויתחום 'המחזיר שכינתו לציון', וכן הובא בלוח ארץ ישראל (לראש השנה).

ואם שכח השו"ע לומר ונתערב ונוכר לאחר שאמר את 'השם' של ברכת 'המחזיר שכינתו לציון' או של 'אותך לבדך', כתב המקור חיים (סי' ג) שאינו חזר, ומימי יתחום 'שאותך לבדך' וכו' [לדעת הסוברים שזו היא התימת הברכה].

ובשארין כהנים בבית הכנסת, כתב לעיל (סי' קכח סי' קעג) שלא אומרים 'ותערב', והפאת השלחן (בית ישראל שם) תמה, שכיון שבארץ ישראל אומרים ברכת כהנים כל יום, למה אומרים 'ותערב' רק ביום טוב.

ובחול המועד אם טעה השו"ע ואמר ונתערב, כתב הגר"ש וואנר (קובץ מבית לוי ח"ח עמ' ע) שאף שאסור להוסיף כלום בני הברכות האחרונות, מימי כיון שחובן בקשה זו הוא כעין התוכן של ברכה זו, אין כאן שינוי מטבע הברכה, ולכן אף שאין ראוי לעשות כן, בדיעבד אינו מעכב.

24) וביום טוב שחל בשבת אם התפלל מוסף של יום טוב והזכיר שבת בתוך הברכה וגם בחתימה, אך לא אמר 'זאת מוסף יום השבת' וגם לא הזכיר את פסוקי הקרבנות של שבת אלא רק את פסוקי הקרבנות של יום טוב, כתב בשו"ת אגרות משה (ארוח ח"ד סי' בא אות ג) שלא יצא ידי חובה, ואף שכתב המשני' שפסוקי הקרבנות אינם מעכבים, מימי כיון שהזכיר את קרבנות החג ולא את של שבת, נראה כאומר שלא הקריבו שני בבשים של שבת.

25) ואם טעה והתפלל בו כתפילת שחרית של יום טוב, כתב לעיל (סי' רכח סי' ג) שיום טוב דינו בזה כשבת, ולענין שבת כתב השו"ע שם (סי' ה) שעליו לחזור ולהתפלל, וראה שם את פרטי הדינים בזה.

סימן תפט

סֵדֶר תְּפִלַּת לֵיל שְׁנֵי שָׁל פֶּסַח וְסִפְרַת הָעֹמֶר

[משנ"ב סי' א]

דְּאוֹמְרִים מְצַבְתִּי⁴⁵ וכו', אוֹמְרִים מְצַבְתִּי שֶׁל יוֹם דְּאִשּׁוֹן בְּלִיל שְׁנֵי⁴⁶.

מילואים הלכות פסח סימן תפז תפח המשך מעמוד צג

הרמ"א לעיל (סי' תכב ס"ב) שבדעבר יצא ידי חובה, ובטעם הדבר כתב המשגיב שם (סי' יג), שלשון 'גומרי' אינו בדוקא לשון סיום, שכן 'גומרי' כלשון חכמים משמעותו לפעמים הוא כמו 'קורא'.

10) אמנם, לעיל (שם סי' נז) כתב דין זה שיאמר הלל עם הציבור, על ימים שבהם אין גומרים את ההלל, וכדי לצאת ידי דעת הפוסקים שיחיד אינו מברך על ההלל בראש חדש, וכאן כתב כן גם על ימים שבהם גומרים את ההלל, שבהם לדברי הכל היחיד מברך עליו, וכמו שכתב במשגיב (שם).

ואם שכתב לומר 'יעלה ויבוא' בתפילת הלחש ונוכר קודם ההלל, כתב הדעת תורה (סי' תכב ס"ב) בשם שו"ת תפארת צבי (אריח סי' טו) שתחילה יאמר הלל בציבור ואחר כך יחזור להתפלל, אבל כשמתפלל ביחידות, תחילה יחזור להתפלל ורק אחר כך יאמר הלל, וכן הורה הגר"ש איערבך (הלכות שלמה ראש חדש פ"א הע"ה) [אלא שהוסיפו בהערה שם, שלדעתו יתכן שאף כשמתפלל ביחידות יכול לומר את ההלל תחילה]. מאידך, הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל פליט הע"ה קד) כתב שאף כשהוא בציבור, טוב שיתפלל מיד.

[שע"צ ס"ק ז]

באמצע פסוקי דוקדה שלא נפסקו¹¹.

11) ובטעם הדבר כתב לעיל (סי' תכב ס"ק טו), שכשיאמר הלל באמצע פסוקי חמרה יפסיד את הברכות של ההלל, כיון שבאמצע פסוקי חמרה אינו יכול לברך.

ואם עבר וקרא למפרע וכבר סיים את ההלל ובירך לאחריו, כתב לעיל (שם) שלענין ראש חדש יש לעיין האם כשחזר וקרא כסדר צריך לחזור ולברך, ומשמע מדבריו שבימים שבהם גומרים את ההלל, כשחזר וקרא כסדר צריך גם לחזור ולברך.

וכמר 'קורא למפרע', אם קרא פרק שלם שלא כסדר [דהיינו שהקדים פרק שלם לפרק שלפניו], כתב לעיל (שם) שאף שנכון לחזור ולקרואו כסדר, מימ לענין הברכה כתב (שם ובשע"צ סי' כח) שצ"ע אם יחזור ויברך, כיון שיש הסוברים שהמקדים לקרוא פרק שלם שלא במקומו אינו נחשב כקורא למפרע.

ואם דיילג פסוק או תיבה ויזכר מה שדילג, כתב לעיל (שם סי' כו) שיחזור לתחילת המומור שלגביו הוא מסתפק.

[שע"צ ס"ק ב]

הוא הדין קא⁸.

8) ואם קרא מילה באופן ששינה את המשמעות, ונוכר בכך רק לאחר שכבר סיים את ההלל ובירך לאחריו, כתב בביה"ל לקמן (סי' תרצ ס"ד סוף ד"ה אין) לענין קריאת המגילה, שכשהחזר לקרוא לא יברך שנית.

[משנ"ב ס"ק ג]

9) ואם 'אמר לגמרי', יצא⁹ וכו', הלל עם הצבור ואחר כך יתפלל¹⁰.
9) ואפילו בימים שאין גומרים בהם את ההלל, אם בירך לגמרי, כתב

הלכות פסח סימן תפז תפח המשך מעמוד 186

ובאופן זה שטעה וקרא ביום הראשון את הקריאה של היום השני, כתב הפמ"ג (סי' תצ א"א ס"ק ג) שמשמע בפריח שלמחרת יקראו עוד פעם את הקריאה של היום השני, והסתפק הפמ"ג (הובא בביה"ל שם סי' ד"ה סימן) למה לא יקראו ביום השני את הקריאה שדילגו, וכמו שעושים באופן זה בחול המועד.

[משנ"ב ס"ק יא]

[צ"ל לעיל סימן קיד קצ"ה ג].

21) ובביאור מחלוקתם, ראה במשגיב שם (סי' ג).

ובמקומות שמתפללים תפילת טל או תפילת גשם קודם מוסף, כתבו בשו"ת הר צבי (אריח ח"א סי' נח) והפ"ח החיים (סי' קיד ס"ק יד) שנחשבת כהכחה, ויש לשנות את ההוכחה כבר בתפילת מוסף בלחש.

ואם טעה והתחיל לקרוא מזה הקרבנות, כתבו המקור חיים (וכאן קיצור הלכות סי' ג) השערי אפרים (שער ח סי' ג) שאם עדיין לא אמר העולה לתורה את הברכה שלאחר הקריאה, יחזור לקרוא ויבחדש הראשון, ואם כבר בירך, אין צורך לחזור. הוסיף השערי אפרים, שהוא הדין אם קרא רק עד 'מלבד עולת הבוקר'.

ואם טעה וקרא ביום הראשון של פסח את הקריאה של היום השני [ישור או כשבי וכו'], כתב הברכי יוסף (סי' ד) שיצאו ידי חובה, ואם נזכרו באמצע הקריאה, כתב השערי אפרים (שם סי' א) שאם כבר קראו לו שלשה פסוקים, יברך את הברכה שלאחר הקריאה ויעברו לקריאה הנכונה, ואם עדיין לא קראו לו שלשה פסוקים, יאמרו עמו שלשה פסוקים ויברך ברכה אחרונה, ויעברו לקריאה הנכונה. מאידך, הפתחי שערים (שם) והפ"ח החיים (סי' כח) הביאו שיש הסוברים שגם אם נזכרו באמצע הקריאה, שוב לא יעברו לקרוא בפרשת 'משכו וקחו'.

הלכות פסח סימן תפז תפט המשך מעמוד צד

במשגיב שם (סי' י) שכיון שאינה מחייבת במצוה אינה יכולה לומר ציבורי, ואילו הרמ"א כתב (שם) שיכולה לברך, ובביאור דעתו כתב

לענין אשה המקיימת מצות עשה שהזמן גרמא האם יכולה לברך על כך, כתב השריע לקמן (שם) שאינה יכולה לברך, ובביאור דעתו כתב

מילואים הלכות פסח סימן תפח תפח המשך מעמוד קודם

וגיל הינוך קטן בספירת העומר, דעת הגרי"ג קרליץ (שם) שכמו שלענין נטילת לולב כתב השריע לקמן (סי' תרנו ס"א) שאין חיוב לחנך אלא קטן היודע לנענע לולב ולא די בקטן הדודע לטול לולב, הוא הדין לענין הינוך קטן בספירת העומר לא די בכך שהוא יודע לספור בברכה, אלא צריך הוא לדעת שיש לספור מתחילת ימי הספירה עד סופם מ"ס יום, ושיש לשמור את חשבון הימים וכל יום להוסיף יום אחר על הספירה של היום שלפניו.

ואשה הנדהגת לספור ספירת העומר, צ"ח הגר"ש איערברך (ש"ש"כ פניה הע' פב) שאינה יכולה להוציא קטן שהגיע לחינוך, כיון שהוא צריך לשמור את הספירה ממי שחייב בה.

וקטן שהגיע לחינוך, כתב הכף החיים (סי' קפו ס"ק יא) שיכול הוא להוציא ידי חובה קטן אחר כיון שחונכם שיהי, אמנם אם הקטן כבר ספר, שבאופן זה אין אדם מוציא את חברו אלא מדין ערבות, הסתפק בבחייל לקמן (סי' תרפ"ט ס"א ד"ח ומ"ט) אם קטן הוא בכלל דין ערבותו.

ולענין קטן שנחגל בתוך ימי הספירה, ראה מה שכתבנו בבחייל להלן (סי' ד"ה בלא ברכה).

10) דוקא נשים שפטורות מעיקר הדין מספירת הדין מספירת העומר אין להן לברך מטעם זה, אבל איש היודע שהוא בראי עתיד להפסיד יום אחד מהספירה, דעת הגר"ש איערברך (הלכות שלמה פסח פ"א ס"ט ובארחות הלכה הע' 35) שיכול לספור מתחילה בברכה ויראה מה שכתבנו להלן (סי' ק"ז).

11) ומי שאינו מוכין את פירוש המילות, כתב להלן (סי' ה) שגם אם סופר בלשון הקודש לא יצא.

[משיב ס"ק ד]

דָּקֵל שֶׁלֹא עָבַד הַלֵּילָה⁽¹²⁾ לא נפיק צִדָן מְקַלֵּל הַקְּתִיב "מְקַמִּימֵת תְּהִינָה"⁽¹³⁾.

12) ומשעלה עמוד השחר, כתב לעיל (סי' ר"ה ס"ק ל"ח) לענין הפילת ערבית שהוא יום לכל דבר, וכן כתב השריע הרב (באן, ס"א).

ומי ששכח ולא ספר בתחילת הלילה, כתב הכף החיים (סי' י"ב) שאף על פי שמצות ספירת העומר זמנה כל הלילה, מימ כשיזכר לא ימתין אלא יספור מיד.

13) ומטעם זה, כתב בשו"ת אגרות משה (אור"ח ח"ד סי' ע"א אות א) שמעיקר הדין אפשר לספור כל הלילה, ומה שכתב המשיב לעיל (סי' ט"ב) שיש להקדים את ספירת העומר לעלינו כדי שיתקיים יותר הכתוב "תמימות תחיינה" אין זה אלא מעלה בלבד כדי שיהיה היזכר לענין התמימות. מאידך, בשו"ת אור לציון (ח"ג פ"ז תשובה א) דייק מלשון השריע שכתב "ואם שכח לספור בתחילת הלילה, שרין זה שאפשר לספור כל הלילה אינו אלא בדיעבד, אבל לכתחילה יש לספור בתחילת הלילה מדין תמימותו, ולפי זה כתב, שהמתחיל לאכול קודם שהגיע זמן ספירת העומר, צריך להפסיק ולספור מיד כשהגיע זמן ספירת העומר, וכמו שכתב הרמ"א לעיל (סי' ת"א ס"ב) לענין בדיקת חנוך [אכן הרמ"א להלן (סי' ד) כתב שמי שהתחיל בהיתר אינו צריך להפסיק].

במשניב לעיל (סי' ח' ס"ק ד) שכן שהאנשים נצטוו, ואף לנשים יש שכר על עשיית המצוה אף על פי שלא נצטוו בה, הריהו יסולת לומר דצינתו.

ואף שונים פטורות ממצוה זו, ראה לקמן (סי' תצ"ג ס"ק יט) מה שכתב בטעם הדבר שלא נהגו הנשים לעשות מלאכה בימים אלו משקיעת החמה ואילך.

7) ומשמע מדבריו שמשום כך חייבות הנשים בספירת העומר, והקשה המנחת הינוך (מצוה שו) שלא מצאנו שאדם הפטור ממצוה יכול לחייב את עצמו במצוה, וכתב שם, שיש לחלק בין זה לבין מה שנובא לעיל (סי' ק"ו ס"ק ד) שאף על פי שחפילת ערבית רשות, קיבלה עליהם כל ישראל לחובה, ובביאור החילוק כתב הנוירות שמשון (הובא בשריע מכתב ירושלים) בילקט מפרשים) בשם הדרכי משה (סי' קפח אות ח), שאין אומרים כן אלא במצוה שיש דעות המחייבות לקיימה כגון תפילת ערבית, אבל ספירת העומר שלכל הדעות פטורת הנשים מלקיימה, לא מצאנו שיבולת לחייב את עצמן בכך.

ודקא בספירת העומר שנהגו לקיימה בעצמן, אבל מצוה שלא נהגו לקיימה בעצמן ואין בידן לקיימה אלא על ידי אחר כגון תקיעת שופר, כתב בשו"ת שלמת חיים (סי' ש"ט) שאף על פי שנהגו הנשים לילך לבית הכנסת לשמוע תקיעת שופר, מימ לא קבלו עליהן דבר זה לחובה (וראה בח"י ארם (בלל קמא ס"ז) שאף תקיעת שופר קיבלו הנשים עליהן לחובה).

8) ובבית הגרי"ג קינבסקי (ארחות רבינו חייב ע"מ צ"ח) נהגו הנשים לספור ספירת העומר, והיה מכיר להן כל לילה לספור. מאידך, בבית הגר"ש איערברך (הלכות שלמה פ"א ארחות הלכה הע' 95) לא נהגו הנשים לספור ספירת העומר.

9) ואשה המדקדקת במעשיה ואשת חבר, דעת הגר"ש אלישיב (הלכות חג בחג פ"ב הע' 2) שיכולה לברך על ספירת העומר.

וקטן שהגיע לחינוך שרצה להוציא קטן אחר כמותו, דעת הגר"ש וואזנר (קובץ מבית ל"ד ח"ג ע"מ ל"ז אות ו) שחייבים לחנכו לספור ובברכה, וכן משמע בשו"ת תשובה (סי' ד) ובערך השלחן (ס"ט) (ואף על פי שספירת העומר לרוב הפוסקים היא מדרכנו, כתב במשניב לקמן (סי' תרנו ס"ק א) שמצות הינוך היא אף במצות דרבנו, ושלא כמו שכתב בשו"ת הרמ"ע מפאנו (סי' ק"א), וכיון שצריך לחנך את הקטן לקיים את המצוה כתיקנה, דעת הגר"ש וואזנר (שם) שיש לחנכו לספור בברכה רק בלילה שהוא זמן המצוה ולא ביום, וכמו לנבי גדול.

ובאופן שאין אפשרות לחנכו לספור בלילה, כגון במקומות שצאת הכוכבים מתאחר מאד והקטן כבר ישן קודם לכן, דעת הגרי"ג קרליץ (חוט שני שבת ח"ד קובץ ענינים ע"מ ש"ע) שלשיטת רש"י המובאת בשו"ת לעיל (סי' ע' ס"ב) ובמשניב שם (סי' ט) שאין חיוב לחנך קטן בקריאת שמע גם כשהגיע לחינוך ומשום שאינו מצוי אצל אביו, הוא הדין שאין חיוב לחנכו בספירת העומר כשאינו מצוי אצל אביו כגון ספירה, והוסיף שם, שמימ אף באופן זה אין לחנכו לספור ביום, שהרי מצות ספירת העומר כתיקנה היא רק בלילה ולא ביום.

הַלְבוּת פָּסַח כִּימֵן תַּפַּח תַּפַּח

צד באר הגולה

מלשאל בכרפת השנים: הגה (ג) ונהגין לומר בקל יום טוב בתפלת מוסף פסוקי מוסף היום אחר שאמר
על ידי משה עברה פאמור:

תפוט סדר תפלת ליל שני של פסח וספירת העמר, ובו י' סעיפים:

א בקורא מתחיל סיד
ב פשוט כפשוטה
ג קולא כ' ג קולא
ד מתחיל סיד

א (ב) (א) *בליל שני (ב) *אחר תפלת ערבית (ג) מתחילין (ג) *לקסר העמר. ואם שכח לקסר
בתחלת הלילה, (ד) הולך וסופר קל הלילה. *ומצוה (ג) [ג] על קל אהוד (ה) לקסר לעצמו.

באר היטב

וקוב המ"א: ונ"ל דאם יחיד אחר תפלתו ער אחר שהתפלל ש"מ מוסף לא
יאמר משיב הרוח פיון שפבר פסק הש"מ, ע"ש. וכן כתב החק"ק:
(א) בליל. ואמרים הפעריים השמכים לליל שני אף אם חל יום ראשון
בשבת, ובשאר חגים אם חל יום ראשון בשבת אמרים בליל שני
הפעריים של יום ראשון והשני נדחה, מ"ט ביום ב' של פסח אמרים לעולם
הפעריים השמכים לילטא משום כבוד לספירה, וכן נהגין: (ג) לקסר. עמ"א
וכח"י. נשים פטורות מספירה דקרי מ"ע שהרי, רמב"ם, ומיהו קבר שו"א
עליתו חובה, מ"א: (ג) על כ"א. ואם ידעה, שומע הבקרה ממש"ן וסופר
הבטאר ויט שאינו קל בשבת אין אמרים ברך שמה, והאינא הוא לומר גם
ביום ע"ש. ע"ל ע"ה"ש. ועין בשאלת"ע"ש סימן קלט שחולק דאף שאינו מבין בליל"ג יצא, ע"ש:

שערי תשובה

בשערי אפרים שער יחד סוף ה שכתבתי עם פוש יחזיק להחליל הי"א היות
ויצבר כ"ו. ובפתי"ש שרש"י שם שכתבתי שראיתי באיזה ספר שאין להחליל ויעבר.
וכתבו שאפשר הטעם, לפי שאין אפרים דרך בקשה, ועמה ראיתי פי דבר זה
נשאל להרמ"ז שם והוא ד"ל השיב שאין לאמרו בתפלות י"ט פל כ"ו או הפכה
בהמינות עליהם והיא סוד אפ"מ ג"ס, ואין בנו כ"ו אפ"ל ברכים לאמנם דרך
תחנה רק דרך שבת ע"ד שאמרים י"ג טרות של מי אל פסוק, ומנה דע"ק אפ"מ
הוא פקודא בתורה וזקא פירט הראשונים כ"ו, ע"ש, והאדנא נהג לומר אף
במים אחרונים של יו"ט, וע"ש שגם אם חל יו"ט בשבת שאמרים ברך שמה לא
נדחה תפלה זו כי תפלת ברך שמה אין עקרה אלא כגונסת שבת כ"ו, ע"ש, ומשמע
לומר שיש לומר ברך שמה בכל יו"ט אף שאינו קל בשבת, וגם כול בשבת הוא"ט וקמ"ל:
[ג] על. ע"ה"ש. ועין בשאלת"ע"ש סימן קלט שחולק דאף שאינו מבין בליל"ג יצא, ע"ש:

משנה ברורה

על ר"ב גשמים, מפל מקום נראה לי שבזמן מאד שהשמש חזרה
(י"ג) בתשאי לר"ב העולם קדם תפלת מעריב של לילה ראשונה
של חל"המועד שאמרו ונתן ברכה וכו',²² כי האנשים פשוטים
רקו נשלין בלילה ראשונה, וכן למחר בתפלת שחרית, עד
שאיטעו מן השליח צבור שפסק, ויש בזה חשש פמה מאות
ברכות בשלה: (ג) ונהגין לומר וכו'.²³ ובדיעבד (ג) אף אם
לא הזכיר אותם כלל יצא²⁴, ואם טעה במספין²⁵ והזכיר של יום
אחר, וכן בספות שאמר ביום ראשון דחל"המועד מה שאינו שייך
קלל לאותו יום, כגון שאמר ביום ראשון וכו' א"כ, אם לא סיס הבקרה
נתחיל מוסקי העקרנות, ואם סיס הבקרה אין צריך לחזור [ח"י]
אדם בסוף כלל כח]:

באר הגולה

לעיל ה'רבי והושע בן לוי דפסק כרבי נראה דהגון לענין דיעבר נפוי, שאם
שנה וסיים רק של יום טוב לא יצא, כדי שלא יסור מהש"ס שלום וכו'.
וצריך עיון למעשה, אכן אם סיס בשל שבת לחוד והתחיל יצוה בנדאי
אינו צריך לחזור:

* אחר תפלת ערבית. כתב בספר טור וקציעה בשם דוספרין אחר
התפלה, משום דברות הראשונים קנה המנהג להתפלל ערבית
קדם הלילה ויסיים הפעריים החלילה הלילה, ואז מיו סופרין פדון פתחלת
הלילה¹⁶, אכן החק"ק שפ"ק ט"ו כתב דהדינא צריך להקדים קריאת
שמה והקלה שהוא תדיר¹⁷: * לקסר העמר. וזה דעת הרמב"ם ומהר"ק¹⁸
שהוא נוהג מן התורה גם עתה¹⁹, אכן דעת השו"ע ושלחן ערוך וכו' פוסקים
שא"ה בוסן טה אלא נבר למקדש שהקריבו עמ"ס²⁰, וכן הוא סוגת הפוסקים
הסימן זה. אכן באמת הרמב"ם ג"ס לא יחידה הוא בנדעו, שגם דעת
רבו ושע"ה בן הוא. עין בשל"ב ל"קט סימן ו'ד, וכן הוא ג"ס בן דעת רבנו
בנימין שם, עין שם בסוף הסימן, וכן הוא ג"ס בן דעת רבב"ה, הנבא באור
זרוע סימן שט, ומשמע שם דגם האור זרוע מודה לה דרינו, עין שם, וכן
מדברי רב יהודאי ורב עמרם ור"מ יבאות שהסכים לדבריהם, והוא
בעטור, שאם לא כנה בפע"ב שהפסיד, דמפידין אנו על "תמימות", משמע
לכאנכה שהוא מן התורה ולא לוקר בעלמא, כדדמי בעטור דרב"ק מ"ט
דספירת העמר לדין ליתא מנדאו"תא, דהשתא ליתא לא הפאח ולא קרבן
וליתא לדקדוקי בתמימות, משמע דלדעיהו תו דאורייתא נאמנן יש לומר
קצת דסבירא להו דאף שהוא רק נבר למקדש, עשאוהו רבנו כפי דאורייתא
דדוקא בתמימות. חפ"י זה יש סדר גדול למנהגו שאנו והורים שלא לקסר
עד צאת הכוכבים, אחר דלדעת פנה רבוקא הוא דאורייתא. אחר כך מצאתי
פעין זה ג"ס בן באלה רבה, אלא שלא זכר כל הני גדולים שכתבנו:
* ומצוה על קל אהוד וכו'. עין משנה ברורה שכתבתי מחלקת האחרונים
אם אמרין בזה שומע בעונה, והוא מחלקת הלבוש והקצקב עם הפרי חדש,
דלבוש חק"ק - קמו דלענין לולב דשינין "הקצקבם לכס" לכל אחד
ואחד, כמ"כ הקא צריך קל אהוד ואחר בעצמו לקסר. ופרי חדש מקל בזה,
וכן נוטה דעת הברכ"י ופ"ק, וולעניית דעתו דבר זה פלמא בין הראשונים,
דרש"י פלש שם במקוה"ט ס"ה צמור ב' על טה דקאמר שם בגמרא ל"ל אהוד
ואהודי שפל אהוד חב לקסר, ובאר בחדישי הרשב"א דבריו, דאי כונת התורה
לצבור לבד ולא ללך יחיד ויחיד וכו' לה לטימר "ויקצקבם" לבד ולשתק,

שער הציון

(י"ב) או יתב מקום יום טוב על הנדר, שמליל א' חל"המועד ואילך יאמרו ונתן ברכה וכו' ונדרינו כפלה, והם שיעתי שיקראו מפסקין עם על זה, אפלו הכי
נראה לי שזה עדיף משיבואו כמה עשירות אנשים [ולפעמים פשה מאות] לדי ברכות בלילה: (י"ג) אחרונים: (א) פוסקים: (ג) עם הפרי חדש כתב בפשיטת
דנשים פטורות ולא הזכיר ממנהג דנשי בנה, וכן הספ"ק אדם השמיט היא מנכא. ועין בברכ"י ופ"ק מה שכתב בזה: (א) עין בבאר הגולה: (ד) אחרונים:

הלכות פסח סימן תפח

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק ה]

ובלכך שצריך איתו הלשון⁽²¹⁾ וכו', דבין דלא ידע מאי קאמר אין זה קפידה⁽²²⁾.

21) ולענין קריאת שמע שאף היא נאמרת בכל לשון [כמבואר בשריע לעיל (סי' טב ס"ב)], כתב בביה"ל שם (ד"ה יכול) שהיינו דוקא אם אנשי אותה המדינה מדברים בלשון זה, אבל אם רק יהודים מדברים בלשון זה אינו נחשב לשון כלל במדינה זו, ואין יוצאים ידי חובת קריאת שמע בלשון זה [ובהגה"ה שם נשאר בצי"ע למעשה], אמנם, לשון הקודש שהוא לשון בעצם יוצאים בו בכל מקום.

22) וכן לענין ביטול חמץ, כתב לעיל (סי' תלד ס"ק ט) שבין שהוא מדין הפקר, אם כן מי שאינו מבין מה שאומר וסבור שאומר אינו תחינה וכדו', לא מועיל ביטולו אפילו כשאומר בלשון הקודש. אמנם אם הוא מבין את ענין הביטול וידע שבאמירתו הוא מפקיד את חמצו, כתב שם שאף אם אינו מבין פירוש המילות יצא בדיעבד. וכתב בשו"ת מהרי"ל דיסקין (ק"א סי' ה ס"ק נה) שהוא הדין בספירת העומר, אם הוא יודע את המנין שצריך לספור באותו יום, וידע שסופר עתה מספר זה בלשון הקודש, יצא אף על פי שאינו מבין פירוש המילות [וראה בספר משמרת חיים (ח"ג עניני ספירת העומר אות ג) שכתב להלן בין ספירת העומר לביטול חמץ, וברמשמע מסתימת לשון המג"א (סי' ב)], וסיים שם, שבשצריך לספור ימים ושבתות ואינו יודע באיזה תיבות הוא מונה ימים ובאיזה שבתות, יתכן שלא יצא.

[שעה"צ ס"ק ה]

יחלש בדעתו לצאת בהקנה אם הוא קה"ב בדבר⁽²³⁾.

23) וכן כתב להלן (סי' לו) לענין מי ששכח לספור יום אחד וסופר את שאר הימים בלא ברכה, שנבין שישמע את הברכה מאחר וכוון לצאת, אלא שלא כתב שם שצריך לחשוב בדעתו שהוא יוצא בברכה 'אם הוא מחייב בדבר', ומשמע שאף אם אינו מחייב יכול לשמוע את הברכה מאחר, ואין זה נחשב ברכה לבטלה [וראה הגהות עין הגליון (לרמק"א, סי' קד ס"ז), ובשו"ת אבני נזר (אור"ח ח"ב סי' תמט)].

[שעה"צ ס"ק ו]

דמי למה דקמנו קטין נ קטנה ברוך קטין קטן ביד⁽²⁴⁾.

24) שם כתב, שדוקא בתפילה יוצא אף שאינו מבין את הלשון בין שמי"מ הקב"ה יודע כוונתו, אבל לענין תלמוד תורה אינו נחשב לימוד אלא אם כן הוא מבין את מה שלומד, וכן כתב לעיל (סי' מז ס"ק ד).

[משנ"ב ס"ק ו]

וצריך לצמוד משעה שכתחיל הברכה⁽²⁵⁾.

25) ואדם הנסמך על דבר באופן שיפול אם ינטל הדבר, כתב לקמן (סי' תקפה ס"ק ב) לענין תקיעת שופר שהדין הוא שצריך לקיימה מעומד [ור"ן זה נלמד מספירת העומר], שהעושה כן נחשב כיושב. אמנם מדבריו לעיל (סי' צד ס"ק כד) לענין תפילה מברוא, שחולה שאינו יכול לכוין בתפילה כשהוא עומד אלא כשהוא סומך או יושב, מוטב שיסמך את עצמו באופן זה ולא ישב, וכן משמע קצת מדבריו בביה"ל לקמן (סי' תרצ ט"א ר"ה אבל) לענין קריאת המגילה. חקן או חולה שקשה עליהם העמידה, כתב לעיל (סי' צד ס"ק ב) לענין תפילה שיכולים הם לישב במקומם ולהתפלל.

[שעה"צ ס"ק ז]

אל תקרי בקמה אלא בקמה⁽²⁶⁾.

26) ובטעם הדבר כתב הערוך השלחן (ס"ד) בשם הוזהר (פ' תצח

דף קפג א), משום שספירת העומר היא ענין גדול בתפילת שמונה עשרה, ולכן צריך לאומרה מעומד.

[משנ"ב ס"ק ז]

שצריך לתזר ולספור ימים ושבתות כדק"ק⁽²⁷⁾.

27) מבואר בדבריו שצריך לחזור ולספור גם את הימים פעם נוספת, למרות שכבר ספר קודם לכן את הימים לבד, כיון שספירה זו היתה שלא כדין [וראה להלן ס"ק כב ובשעה"צ ס"ק כח].

[שעה"צ ס"ק יא]

דלקלי צלקא צריך להזכיר ימים, ודקתיב 'חמשים יום' (ספ"ר⁽²⁸⁾) וכו', כגון שצ"פ ימים שביע אהד יום אהד⁽²⁹⁾.

28) ובביאור הדבר כתב השריע הרב (סי' ו), שבמנין הימים לבד אפשר לספור את כל המ"ט ימים, מה שאין כן במנין השבועות. אפשר לספור רק את מנין הימים שבסופי השבועות.

ומה שכתב 'חמשים יום' תספרי' הוא טעות סופר, וצריך לומר 'תספור חמשים יום', וכמו שכתב בס"ק ו (שונה הלכות סי"ב).

29) ובטעם הדבר שיצא ידי חובה, כתב החק יעקב (סי' ח) שהוא משום שכבר מנה את מספר הימים שעברו כל אחר ביומו, וכמבואר במשנ"ב להלן (סי' ט), מה שאין כן כשאומר ביום שנשלם בו שבוע 'היום שבוע אחד או שני שבועות' וכדו' לא יצא, משום שלא מנה את הימים של היום שנשלם בו השבוע.

[משנ"ב ס"ק ח]

וברב פוקקים הפסח 'לעפ"ר⁽³⁰⁾.

30) וכן הוא הצוסח בסידור הארז"ל, ומנהג הגר"א (מעשה רב אות טט) היה לומר 'בעומר', וכן נהג החו"א (דינים והנהגות פי"ז אות מא), וכן משמע מסתימת לשון המשנ"ב להלן (סי' כא ו-לב).

ומנהג הגר"שז' איערבך (שלמי מועד פפ"ד עמ' תמ) היה לספור פעם אחת 'לעומר' ופעם אחת 'בעומר' ולא הורה כן לאחרים, והנהג כן, דעת הגר"י קניבסקי (ארחות רבינו ח"ב עמ' צד) שיחזור ויספור פעם נוספת לפי הנוטה השני, אבל אין שום תועלת לומר 'לעומר' ומיד לאחר מכן לומר 'בעומר' [ובענין המנהג לומר תיבת 'לעומר' בין מנין הימים למנין השבועות, ראה מה שכתב הגר"צ פ' פרק (מקראי קדש פסח ח"ב סי' סד אות ב) בטעם מנהג זה].

[ביה"ל ד"ה ומצוה]

ידיה נעם' וקדשה דסר'א קשה'ן יושבין⁽³¹⁾ וכו', שלא להסריה הצפור לתזר [לעמוד⁽³²⁾] וכו', משום דקתיב 'ואכלת ושבעת' מי שאכל הוא קב"ד⁽³³⁾, ואפילו ה"י קמא לן דסופר מקרה וכדו' יוצא⁽³⁴⁾.

31) אמנם לעיל (סי' רצה ס"ק א) כתב, שאת פסוק 'ידיה נועם' צריך לומר בעמידה.

32) משמע מדבריו שאף על פי שאם אומר את הברכה בעצמו צריך לעמוד, מי"מ כשיצא בברכה מדין 'שומע כעונה' אינו צריך לעמוד, אמנם בשעה"צ לקמן (סי' תרצ ס"ק א) כתב, שהיוצא בברכת המגילה מדין 'שומע כעונה' צריך לעמוד. ובביאור הדברים, ראה מה שכתבנו בשעה"צ שם.

33) לכאורה משמע מדבריו שדין זה הוא מן התורה, אמנם לעיל (סי' קצו ס"ק כד) כתב, שמן התורה יכול הבקי שלא אכל להוציא את שאינו בקי מדין 'ערבות', ורק מדרבנן, הבקי שלא אכל אינו יכול להוציא את שאינו בקי (הערת הגר"ש"ב וולדנברג).

34) וצריך ביאור, שלעיל (סי' קצג ס"ק ב) כתב שהבקי שאכל יכול בדיעבד להוציא אף את הבקי, ואם לא אכל, כתב לעיל (סי' קצו ס"ק כד) שעל כל פנים מדרבנן אינו יכול להוציא אף את האינו בקי (הערת הגר"ש"ב וולדנברג).

